

Vánoční stromeček

CÍL:

- Poznávání a chápání rozdílů mezi lidmi - ne všechny děti dříve a dnes mají přepychové stromečky a dárky.
- Porozumění podstatě obdarování.
- Poznávání radosti z vlastní tvořivé práce.
- Utváření pracovních návyků – seznámení s výrobou vánoční ozdoby z oříšku jako příkladu tvorby vánoční ozdoby z přírodního materiálu.
- Utváření ohleduplného vztahu k přírodě i kulturnímu dědictví, zvykům a tradicím (realizace výzdoby vánočního stromečku různými vlastnoručně vyráběnými ozdobami, tak aby připomínal stromeček našich babiček).

MOTIVACE:

*Čas adventu k nám vchází tiše a zvolna klepe na dveře,
vánoční době předzvěst píše, co lidská srdce otevře.
Závoru odmyká vzpomínka milá, pod závěj všednosti někam se skryla.
Otočíš klíčkem, otevřeš vrátka, zavoní vanilka, zavoní láska.
Zavoní zázvorem, zavoní tichem a v této chvíli blíže máš k lidem.
Na prahu postojíš, pak tiše vejdeš, prchavou vidinu dětství tam najdeš.
duchu jen pohladíš ten starý zvoneček, který svým cinkáním rozžihal stromeček.
Vzpomínek na tisíc skrývá ten čas a ty dnes dobře víš, že vrátíš se zas.*

Marie Kordulová

Motivační rozhovor:

- Jaké je historie vánočního stromku.
- Jaké vánoční ozdoby měli lidé dříve na vánočním stromku?
- Z jakého byly materiálu? (ovoce, koření, šišky, korálky, papír, perníčky, ořechy, těsta, ozdobami vyrobenými z kukuřičného šustí, hoblin, zrní, slámy a jiných přírodnin atd.)
- Jaké ozdoby máme na stromečku dnes?
- Liší se ozdoby dle krajů a států?
- Jaké ozdoby umíte nebo byste chtěli vyrábět?
- Vyrábíte si doma vlastnoručně nějaké ozdoby?
- Jak ještě zdobíte své domovy?

Povídání můžeme doplnit četbou, např. z knihy Andreji Popové Čekání na Vánoce (MF 2008).

CÍLOVÁ SKUPINA:

žáci MŠ, ZŠ, 1.–4. ročník

DOBA TRVÁNÍ:

1–2 hodiny

MÍSTO:

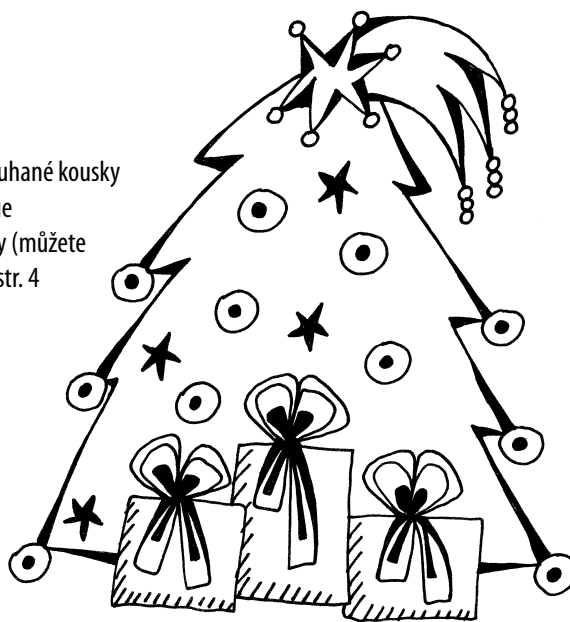
pracovna

POMŮCKY:

různé ozdoby, oříšky, alabal, ostrouhané kousky zápalek, knihy, obrázky a fotografie vánočního stromečku, omalovánky (můžete využít omalovánku stromečku na str. 4

METODY A FORMY PRÁCE:

- motivační rozhovor
- pracovní a výtvarné činnosti
- hraní rolí
- prezentace
- evaluace

45+
min

MŠ

I. st.
ZŠ

POSTUP:

- Motivační rozhovor.
- Četba z knih.
- Ukázky obrázků a fotografií.
- S předstihem mohou děti dostat úkol, aby se zeptaly rodičů, či prarodičů, čím se době jejich dětství zdobily vánoční stromečky. Určitě přijdou s mnoha příklady a náměty. Možná přinesou i fotografie.
- Každý vyučující má v zásobě mnoho námětů na výrobu ozdůbek a je na jeho rozhodnutí, jaký postup zvolí a nabídne žákům.
- Jednou z možností zdobení vánočních stromků byla jablíčka a ořechy. Jablíčka se nemusela nijak zvlášť upravovat, na pověšení posloužila stopka. Sušená se navlékala na niť.
- S ořechy je to složitější se zavěšením. Ty se také nejdříve používaly na stromeček bez jakékoliv úpravy. Do horního spoje skořápek se zasunula malá tříska, nebo zkrácená zápalka, na kterou se oříšek upevnil a pověsil. Teprve v pozdější době, kdy bylo možné zakoupit „staniol“, se do něj oříšky balily. Vyzkoušejte výrobu této jednoduché ozdůbky.
- Mladším dětem pomáháme připravit oříšky s ostrouhanou a zasunutou sirkou, která slouží k upevnění barevné bavlnky a zavěšení na stromek. Zdatnější děti to již zvládnou samostatně.
- Pokud budete chtít jen přírodní ozdůbku, pak je to konečná verze. Aby byl na ozdobě větší podíl vlastní práce, mohou oříšky děti balit dolobalu. Je to jednoduchá činnost, kterou zvládnou všechny děti. Můžete využít malé kousky, zbytky z domova. Možná seženete i barevné provedení. Hospodyňky do nich balívají domácí čokoládu. Určitě máte v zásobě další náměty na výrobu přírodních ozdob, které přinesou dětem nejen radost, ale vedou i ke zlepšení jemné motoriky a podpoří pěkný pocit ze své vlastní práce.
- Zde je pár tipů na knihy a webové stránky, kde najdete další návody: www.i-creative.cz, na webu www.ceske-tradice.cz najdete popis jednotlivých svátků, náměty na rukodělné tvoření, různé šablony, dekorace, šablony, recepty i pozvánky na akce, najdete zde též úryvky z velmi podařené publikace „Lidové obyčeje a nápady pro šikovné ruce“, která je rozdělena do 4 samostatných knih Jaro – Léto – Podzim – Zima. V předvánoční knihovničce své místo najdou i další knihy: České zvyky a obyčeje od Aleny Vondruškové (nakl. Albatros), Tvoříme z přírodních materiálů, Land – art pro děti od Petry Vondrové a Nápady na podzim a zimu od Pavly Šmikmátorové (obě nakl. Computer Press). Máte-li i vy nějakou oblíbenou knihu nebo webové stránky, napište nám o tom. A pokud potřebujete inspiraci k nákupu nekomerčních dáreků, podívejte se na www.veronica.cz
- Výstava výrobků.
- Reflexe.

REFLEXE:

- Co se vám podařilo, co bylo těžké?
- Jaké ozdoby jste již v minulosti vlastnoručně vyráběli?
- Jaký je rozdíl mezi ozdobami vánočního stromku dnes a v minulosti?
- Jak přispívá obdarování k vytváření pěkných lidských vztahů?

TEMATICKÉ OKRUHY PRŮŘEZOVÉHO TÉMATU ENVIRONMENTÁLNÍ VÝCHOVA:

- **Lidské aktivity a problémy životního prostředí** – pozitivní vztah ke kulturním a historickým tradicím má přímou návaznost na vztah k přírodnímu bohatství, o které je třeba rovněž pečovat a udržovat je pro budoucí generace.

ROZVÍJENÉ KOMPETENCE:**ŽÁK**

- vyhledává a zpracovává informace,
- formuluje a vyjadřuje myšlenky a názory,
- svou činností se podílí na utváření příjemné atmosféry,
- uvědomuje si hodnotu své vlastní tvořivé práce,
- respektuje, chrání a ocení naše tradice, kulturní a historické dědictví, má smysl pro tvořivost.

Zdroj: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Vánoce>

MŠ

I. st.
ZŠ

DIDAKTICKÝ TEXT:**Vánoční stromek v Česku**

V Česku nemá vánoční stromek dlouhou tradici. Poprvé jej postavil pro své přátele v roce 1812 ředitel pražského Stavovského divadla Jan Karel Liebich na svém libeňském zámku. Nový zvyk se však začal prosazovat jen pozvolna, a to až ve 40. letech 19. století v bohatých pražských měšťanských rodinách. Na vánočních trzích se sice začaly prodávat z Německa dovezené umělé stromečky vyřezané z kartonu nebo tenkých prkének, ale kupující o ně nejevili příliš veliký zájem. Více se ujaly živé stromečky, smrčky, jedličky nebo májky ozdobené sladkým pečivem, perníkem a především ovocem – jablky nebo hruškami, mandlemi či rozinkami. Zřejmě roku 1860 se na stromečku v Čechách poprvé rozsvítily lojové svíčky.

Do venkovských stavení pronikaly ozdobené vánoční stromečky ještě pomaleji. Až do první světové války bývala v mnoha domácnostech pouze ozdobená smrková nebo jedlová větev.

Lidé doma mívají obvykle borovice, jedle, smrky nebo umělé stromky.

Na náměstí ve městech se často umísťují velké vánoční stromy. Poprvé tento byl Strom republiky postaven na brněnském Náměstí svobody spisovatelem Rudolfem Těsnohlídkem. Pohnula ho k tomu událost, kdy s přáteli našli v zimě, v roce 1919, v bílovickém lese, prochládlé děvčátko. Tento prožitek ho zasáhl natolik, že se o vánocích v roce 1924 rozhodl vztýčit na náměstí strom, a pod ním uspořádat sbírku na pomoc všem opuštěným dětem. Jedním z nejslavnějších českých vánočních stromů byl 24 metrů vysoký smrk z Beskyd, který ozdobil o Vánocích 1999 vatikánské Svatopetrské náměstí.

Jak se zdobil vánoční stromeček v minulosti

Vánoční stromeček se dříve zdobil ořechy, ovocem a ozdobami vyrobenými z koření, kukuřičného šustí, hoblin, zrní, slámy a jiných přírodnin. Zdobilo se také papírovými ozdobami i barevnými pentlemi. Někde se zdobilo kousky nabarveného cukru a často pečivem – perníčky, preclíčky, vizovickými figurkami

Historie vánočního stromku je zajímavá. Vyplývá z ní, že stromky měly odpradávná ochrannou funkci, tedy měly chránit rodinu před nepřízní osudu. V Česku to kdysi byly pouze zdobené jehličnaté (jedlové nebo smrkové) větve, například je rozdávali koledníci za výslužku. Stromek se dříve zavěšoval nad stůl, ale špičkou dolů. Zdobení a osvětlení, jak jej známe dnes, se k nám dostal z Německa a do domácností (nejdříve do měst a pak až na vesnice) pronikl zhruba kolem 40. let 19. století.

V půli 19. století se rozmohly skleněné ozdoby. Ale nebyly klasické baňaté, duté a foukané jak je známe dnes. Měly podobu na drátek navlékaných broušených perliček, korálků, často plněných voskem a postříbených, nebo byly malované.

V poválečných letech se k nim rozmohly tzv. balotiny. To byly ozdoby z tvrdého kartonu polepené skleněnými malinkými korálky (o průměru 1 mm). Ve skleněných ozdobách se ke kuličkám a perličkám začaly přidávat i trubičky z barevného skla a větší perly. Motivy pocházely z domácností, ze života a přírody - například košíčky, motýli, květiny a stromečky atp. Časem se přidaly ozdoby háčkované, slaměné a keramické. A až pak se rozmohly ty foukané, jak je známe my.

Zdroj: Wikipedie

Před vánocemi**Jan Alda**

*Chumelí se, chumelí,
maminka jde pro jmelí
a tatínek pro ovoce,
už se těším na Vánoce.*

A kdy budou?

Hnedle, hnedle.

V předsíni už stojí jedle.

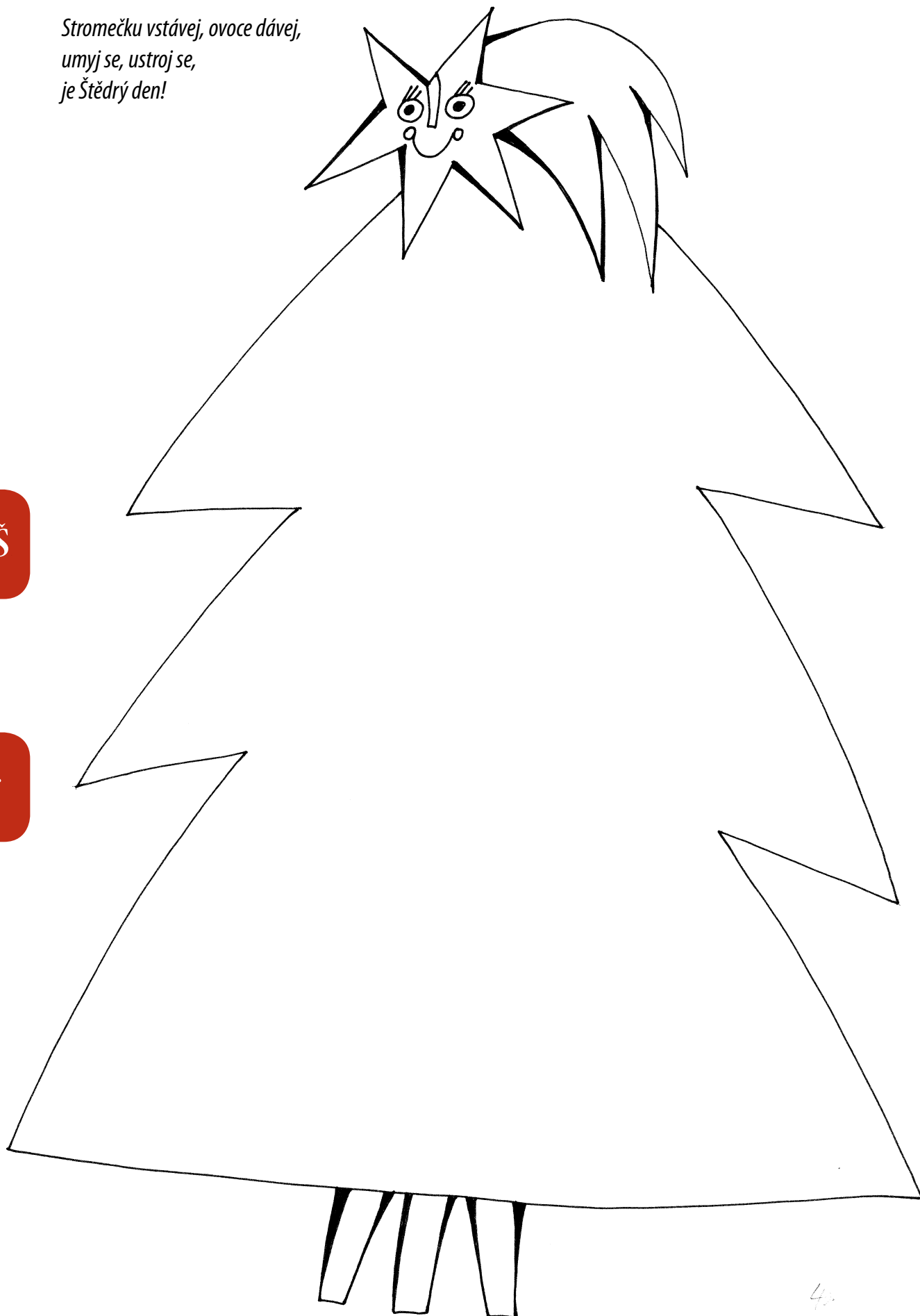
Na štědrý den

*Stromečku, vstávej
ovoce dávej,
umej se, ustroj se
je štědrý den!*

MŠ

I. st.
ZŠ

*Stromečku vstávej, ovoce dávej,
umyj se, ustroj se,
je Štědrý den!*

MŠ

I. st.
ZŠ

*Na Vánoce
dlouhý noce,
přijde zima větrnice,
huhuhú, huhuhú!*

VÁNOCE, VÁNOCE...

ODKUD SE VZALY? Proč každoročně nakupujeme a vyrábíme dárky, zdobíme stromeček, pečeme krabice cukroví, uklízíme a zdobíme dům, proč chystáme bohatý stůl, rozkrajujeme jablka, navštěvujeme příbuzné, vodíme děti do kostela podívat se na betlémy? Řeknete – to je tradice – ale kde, kdy a proč vznikla? V mnohých rodinách se dodržuje a už se o ní ani moc neví, nepátrá, prostě to tak je. Snad proto, aby se tradice Vánoc déle udržela a abychom o ní i něco věděli, připravili jsme tento didaktický text.

Prosincový kalendář:

- **4. prosince – sv. Barbora** – nikodemská panna, umučená pro víru
- **6. prosince – sv. Mikuláš Myrský** – myrský biskup, patron námořníků, rybářů
- **8. prosince – neposkvrněné početí Panny Marie**
- **13. prosince – sv. Lucie** – sicilská panna umučena pro víru, ochránkyně při očných nemocech
- **24. prosince – předvečer Narození Páně** (Štědrý den)
- **25. prosince – Narození Ježíše Krista** (Boží hod vánoční)
- **26. prosince – sv. Štěpán** – jáhen, obratný řečník, ukamenován Židy
- **28. prosince – sv. Mláďátek** – svátek spojený s vyvražděním nemluvnat v okolí Betléma

*Štěstí, zdraví, pokoj svatý, vinšujeme vám.
Napřed panu hospodáři, pak všem dítkám.
Z daleka se běžeme, novinu vám neseme,
co se stalo, přihodilo v městě Betlémě.
Narodil se nám Spasitel, jenž jest Kristus Pán.
Toť děťátko, nemluvnátko, posílá mne k vám.
Chlebiček nechce bráti, nakrmila jej máti.
Jen tolárek nebo dukátek máte poslati.
Pěkně prosím, odbuďte mne, nemám tu kdy stát,
ještě musím do Betléma dítě kolíbat.
To dítě je Pán velký, ono vám to zaplatí.
Budete se radovati v nebi na věky.*

Advent

ADVENT znamená doslova „příchod“ a byl dobou očekávání příchodu Mesiáše na svět. Přípravná doba na Vánoce zahrnovala čtyři neděle. Byla dobou postní, v níž platily zásady střídmosti v pití a jídle, intenzivního zbožného rozjímání a zákazu zábav, tance a zpěvu. Přesto se o adventu konaly četné lidové obřady a zvyky, které postní zásady porušovaly.

Sv. Barbora (4. prosinec)

V předvečer svátku chodily po venkovských domech „**Barborky**“, ženy a děvčata zahalené do bílých prostěradel či šatů se závojem nebo rouškou přes obličej. V ruce držely košík s ovocem a sladkostmi, jimiž podělily děti, ve druhé měly metlu, jíž hrozily zlobivým dětem. Svůj příchod někdy ohlašovaly zvonkem, tlučením na okno, nebo jen tiše vstoupily a křesťansky pozdravily.

*Neseme, neseme, velice to krásné,
kdo se modlit bude, tomu je dáme,
a kdo nebude, tomu hodně nalupáme.*

Lidé řezali toho dne třesňové větvičky „barborky“, nejen jako ozdobu světnice, ale jejich prostřednictvím se rovněž věštilo. Více v metodickém listu č. 41.

MŠ

I. st.
ZŠ

Sv. Mikuláš (6. prosinec)

Mikuláš není žádná vymyšlená pohádková postava. Narodil se v bohaté rodině roku 206 ve městě Patra v jižním Turecku. Vypráví se o něm, že pomohl chudému sousedovi, který měl tři holčičky. Třikrát tajně vhodil do jeho domu měšec s penězi a zachránil souseda před bídou. Časem Mikuláš rozdal veškerý svůj majetek a stal se *biskupem ve městě Myře*. Staral se o sirotky, pomáhal vdovám a všem chudým a pronásledovaným. Dokonce se o něm vypráví, že když byl v Myře hladomor, zázračně namnožil bochníky chleba. Celý život pomáhal lidem, které stihlo nějaké neštěstí. Dožil se devadesáti let.

Po smrti byl všude uctíván a prohlášen za svatého. A tak si Mikulášovu štedrost lidé připomínají každým rokem v celé Evropě. Pátého prosince, v předvečer jeho svátku, chodí Mikuláš v doprovodu anděla a čerta. Mikuláš je oděn jako biskup. Má bílé roucho, na hlavě vysokou, do dvou špic vyběhající čepici, které se říká mitra. V ruce drží dlouhou, pastýřskou hůl, nahoře stočenou a zdobenou, které se říká berla. Všechny děti rozradostňuje svou nadílkou.

Sv. Lucie (13. prosinec)

Sv. Lucie je uctívána jako patronka švadlen a kočích, český lid ji v minulosti považoval za ochránkyni před čarodějnicemi.

Je známo pořekadlo „Svatá Lucie, noci upije“, které znamenalo, že od tohoto dne by se měl začít zimní den prodlužovat a noc zkracovat. Nemá však pravdu, protože se to děje až od zimního slunovratu. Rozdíl mezi pořekadlem a skutečností vyplývá z nesrovnalostí mezi starším juliánským kalendářem a skutečným slunečním časem. Tak se mohlo ve středověku stát, že svátek sv. Lucie v určitých letech připadl podle kalendáře na den zimního slunovratu. Po reformě kalendáře a posunu času přestalo pořekadlo platit, přesto ho lidová ústní tradice uchovávala.

Sv. Lucie se v českých zemích dávala vždy do souvislosti s předem Inu. Nejrůznější zvyky, občůzky masek, rozmanité proslovy i kontrola tradičních zákazů byly záležitostí dívek a žen. Především na Moravě platil přísný zákaz příst na svátek sv. Lucie. V mnoha českých vsích kontrolovaly ženy převlečené za Lucky domácnosti a pokud zastihly nějakou hospodyně, jak dere peří či přede len, vrhly se na ni, aby nedovolené dílo pokazily, peří rozfoukaly, kužel s předivem odnesly.

Dny Vánoční

Připomínáme si Narození Ježíše Krista. Proč právě v posledních prosincových dnech? Nikdo totiž neví, ve které roční době se vlastně Ježíš narodil. Proč jsou tedy Vánoce zrovna v prosinci? Nejspíš proto, že to byl od pradávna měsíc k setkávání i radovánkám jako stvořený.

Vánoce byly prapůvodně pohanskou slavností zimního slunovratu. Skončila nejdelší noc, slunce se znova ujímalo vlády. Bujaré římské oslavy boha setby a rolnictví Saturna, *saturálie*, kdy bylo vše dovoleno, se rovněž konaly v druhé polovině prosince. Většinou začínaly sedmnáctého a trvaly sedm dní. Postupně však v Římě přibývalo těch, kteří si nepřáli uctívat slunce, ale božího syna Ježíše, který je křesťanským symbolem nového života. A tak ve 4. století nahradily divoké slunovratové slavnosti oslavy narození Spasitele lidských hříchů. Církev je stanovila na 25. prosince. Tomuto dni se dnes říká *Boží hod vánoční*.

Štědrý den (24. prosinec)

Pro české děti je nejdůležitějším a nejočekávanějším *Štědrý den*. V tento krásný, pohádkami a kouzelným očekáváním prodchnutý podvečer Vánoc nastává dárečková nadílka. Dávání dárků však není tak starý zvyk jak by se mohlo zdát. V minulém století byly Vánoce spojeny spíše s představou hojnosti jídla, odpočinku a klidu po skončení nezbytných prací. Vánoce byly obdobím přátelských besed, hodnotil se uplynulý rok a plánoval rok budoucí. Štědrý den nebyl dnem dárků, ale rodinné pohody a lásky.

Štědrý den souvisel těsně s následujícím svátkem, **Božím hodem Vánočním, dnem narození Ježíška, 25. prosinec**. Byl dnem postu a přípravy, doprovázený řadou lidových zvyků, od rozmanitých pověr až po poetické obyčeje, které zlidšťují liturgickou dobu Vánoc. Během dne se dříve měl dodržovat přísný půst, rodiče slibovali dětem, že uvidí večer zlaté prasátko, pokud půst dodrží. Také je strašili, že Perchta rozpáře ty, kteří se nepostili. V 16. a 17. století chodily po českých vsích na Štědrý den různé maškary, proti nimž brojili všichni karatelé a mravokárci. Jejich původ snad může sahat až k předkřesťanským obřadům zimního slunovratu.

O Štědrém večeru s východem první hvězdy končil adventní půst. Teprve tehdy zasedala rodina ke **slavnostní večeři**. Lidé věřili, že počet sedících u štědrovečerního stolu nesmí být lichý, proto předem zvali hosty, aby se tomuto nebezpečí vyhnuli. Před večeří se společně pomodlili, děkovali za vše dobré předchozího roku a prosili za pozeňání. Časté bylo přání, aby se všichni stolovníci opět spolu sešli u příští štědrovečerní tabule. Večeře měla obvykle několik chodů, tradiční česká vánoční jídla byla jiná, než jaká známe dnes.

MŠ

I. st.
ZŠ

Objevoval se kuba, muzika, pukance s mákem a medem, hrachová nebo čočková polévka, hubník (nákyp s houbami) a řada dalších. Někdy se také jedla ryba, ale oblíbená příliš nebyla. Teprve v 19. století se kapr stal pokrmem vánočních tabulí. Jídla na štědrovečerní tabuli muselo být tolik, aby se všichni nasýtili a ještě zbylo, neboť podle lidové víry to bylo zárukou hojnosti v příštím roce. Lidé se také snažili, aby byly na stole co nejrozmanitější pokrmy – od masa a pečiva přes ovoce, sladkosti, nápoje až po nepostradatelný chléb. Část pokrmů ze štědrovečerní tabule se dávala dobytce, kladla se ke kořenům stromů do zahrady a sypala se do studně. Ohlas prastaré oběti měl vyjadřovat vzájemnost osudů celého hospodářství a současně byl přáním zdaru v příštím roce.

JEŽÍŠ KRISTUS se narodil ve chlévě, v prostých jeslích poblíž města Betléma. Od počátku je ve výtvarném umění, čerpajícím z křesťanství, narození Ježíše jedním z častých motivů. Chápání Vánoc se výrazně posunulo do poeticky lidské sféry. U počátku tohoto posunu stál také sv. František z Assisi. Vždy toužil prožít vánoční noc prostě, jak ji podle jeho představ prožívali lidé kdysi v Betlémě. Proto dal před Vánoce roku 1223 postavit v jeskyňce nedaleko Assisi jesle vystlané senem, k nim přivedl osla a vola, a v tomto prostředí sloužil kněz slavnostní mši, při níž sv. František zpíval evangelium o narození Páně. Od té doby širili především členové františkánského řádu jesle v celé Evropě. Již ve středověku se stavěly jesle v kostelích a Ježíškovo narození zde začali předvádět žáci z kolejí a škol, zřizovaných u některých chrámů. Později je předváděli žáci dům od domu při vánoční koledě. To vedlo ke zkracování her a zjednodušování textů, až se ztratil epický obsah a zůstala jen řada scén s texty a písněmi. S tím souvisí podoba lidových koled, jak je z českých zemí známe z 19. století.

Nikdo si asi nedovede představit Štědrý den bez **vánočního stromu**. V českých zemích si našel cestu do domácností až v 19. stol. Zvyk zdobit jako symbol Vánoc jehličnatý strom se k nám rozšířil z Německa. Na venkově byly ozdoby velmi prosté – perníčky, ovoce, ořechy a pestré papírky. Stromek se buď stavěl na stůl, nebo se zavěšoval ke stropu. Zpočátku dokonce špičkou dolů. Pod něj se dával betlém a brzy pod ním našly své místo i dárky. Ten, kdo toho večera někoho nepodaruje, zemře dřív, než rok skončí, tvrdí stará lidová moudrost. Více na str. 3.

Zeleň patřila k vánočním svátkům odjakživa. Větve jehličnatých stromů, kterým se říkalo *šcedrák*, *polaznička*, *ščestí* a podobně, se dávaly na různá místa v domě i do chlévů. Chránily před zlem a přinášely štěstí.

Hod Boží vánoční (25. prosinec)

Tento den se nikde nepracovalo, všichni měli zbožně rozjímat. Světnice se nezametaly, postele nestlaly, prádlo nepralo. Lidé chodili na mši, v kostelech bývalo plno.

Svatý Štěpán (26. prosinec)

Štěpán byl řecky mluvícím Židem, který se obrátil na křesťanskou víru. Byl velmi vzdělaný a svým kázáním si nadělal mnoho nepřátel. Židovskou veleradou byl obviněn z rouhačství a ukamenován. Zemřel kolem r. 35 n.l.

Ještě nedávno bývalo zvykem na tento svátek chodit od domu k domu „na koledu“. Koledníci dostávali kousek štědrovky, ovoce i malý peníz. Někde koleda trvala až do svátku Tří králů (6. leden).

*Koleda, koleda, Štěpáne!
Co to neseš ve džbáně?
Nesu, nesu koledu,
upadl jsem s ní na ledu,
psi se na mě sběhli,
koledu mi snědli.
Co mám smutný dělati?
Musím jinou žebřati.
Koledu mi dejte,
jen se mi nesmějte!
Koledu mi dali,
přece se mi smáli.*

*Já jsem malý koledníček,
přišel jsem k Vám pro
troniček,
troniček mi dejte,
nic se mi nesmějte.
Budete-li se mi smáti,
musíte mi krejcar dáti.
Však já s vozem nejedu,
co mi dáte, to vezmu.
Dáte-li mi kus medu,
ještě lépe pojedu.
Pán Bůh Vám to nadělí,
na zahradě, na poli,
v chlévě telátka,
v maštali hříbátka,
pod lavicí housátka.*

MŠ

I. st.
ZŠ

Vánoční jídelníček

Na Vánoce bylo nezbytné se náležitě připravit. Vedle ovoce figuruje jako důležitá složka svátečního jídelníčku pečivo. Štědrovečerní večeře byla bohatá i pro toho nejméně bohatého. Na štědrovečerním stole by mělo být devět druhů jídel, aby domácnost měla po celý příští rok bohatou úrodu a zdar všeho konání. Nedílnou součástí večeře byly pokrmy a plody, symbolizující hojnost a plodnost – hrách, mák, houby, šípky, sušené ovoce – nebo ochranu – chléb, med, česnek. Množství peněz měl zajistit jáhelník – náky z jahel a švestek, nebo krupičná kaše slazená medem. Záznamy ze 16. století. Se zmiňují o pečivu z bílé mouky, pletené z více pramenů – štědrovníky, vánočky (jejich vznik ale sahá do starších dob). Chléb i vánočka – symboly hojnosti – musely ležet na stole po celé svátky, rovněž i hrst zrní a peněz. Pekly se i další druhy pečiva, většinou typické pro danou oblast. V Podkrkonoší to byly koláče, na Vysočíně velký věnec plněný jablky. Starobylý původ má figurální pečivo z chlebového či sladkého kynutého těsta, zpodobňující pravděpodobně původně obětovaná zvířata – kravičku, husu nebo symboly slunovratové – ptáčky, ještěrky, klíč. Zajímavým druhem pokrmu, původně postního, byly oplatky. Pojídaly se potřené medem. Dnes jsou oblíbeným a známým cukrovím v mnoha rodinách perníčky. Recepty na jednoduchý perník najdete v metodickém listu č. 42

Štědrovečerní menu na Valašsku:

- uprostřed stolu byl položen bočník *chleba a všechny druhy obilí*, které hospodář pěstoval
- začínalo se *plackami z chlebového těsta s medem*
- polévka „*štědračka*“ (hrách, sušené švestky a hrušky, houby, brambory, zázmažka)
- jako hlavní chod se podávala *kaše*, nejčastěji krupičná, hodně maštěná, s medem, cukrem a skořicí
- následovaly *vdolky, bylinkový čaj, jablka, sušené ovoce a ořechy*
- Zbytky pečiva i ostatního jídla se daly zvířatům, podarovaly se ovocné stromy, aby měly hojně ovoce, studna, aby ji nevyschly prameny dobré vody, dalo se i myšim, aby neničily úrodu, i lišce aby neškodila, i ohni a větru, aby sloužil a neničil.

Konec roku byl typickým všeobecným *koledováním*. Bylo třeba podarovat příchozí, rodinu, známé i příbuzné, čeled' i koledníky. Jako dar posloužilo také pečivo a ovoce. Většinou to bylo pečivo z bílé mouky – koláče, rohlíky, podkovy, věnce, housky (vánočky), jinde bylo pečivo nahrazeno chlebem.

Pranostiky

*Na svatého Mikuláše
už je zima celá naše.*

*Když na Mikuláše prší,
zima lidi hodně zkruší*

Lepší Vánoce třeskuté, nežli tekuté.

Když Vánoce obilí stromy sněhem, tak je posype jaro květem.

Zelené Vánoce – bílé velikonoce.

Jestli vítr o Vánocích věje, jest v hojnosti dobrá naděje.

Na Štědrý večer hvězdičky, ponesou vajíčka slepičky.

Jak byl celý rok samá voda a bláto, na Silvestra nenapadne zlato.

Dvanáct dní od Štědrého večera do Tří králů zvěstuje prý povětrnost příštích 12 měsíců.

Zdroj: <http://www.ceske-tradice.cz>

